

تعهدات منع تبعیض در موافقتنامه گات ۱۹۹۴

مجید هراتیان نژادی

سیدصابر منیری

- سرشناسه : هراتیان نژادی، مجید، ۱۳۵۵ -
- عنوان و نام پدیدآور : تعهدات منع تبعیض در موافقتنامه گات ۱۹۹۴
- مشخصات نشر : تهران: شالان، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری : ۱۸۰ ص.؛ س.م. ۵/۱۴×۵/۲۱
- شابک : 978-600-6169-31-6
- وضعیت فهرست نویسی : فبیای مختصر
- یادداشت : این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
- یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۸.
- شناسه افزوده : منیری سیدیگلو، میرصابر، ۱۳۵۴ -
- شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۰۲۵۲۰

هرگونه استفاده از جلد و متن کتاب به صورت زیراکس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری، تهیه CD، نمایشنامه، فیلمنامه و استفاده در سایت‌های مختلف بدون اجازه کتبی ناشر و مؤلف ممنوع است و در صورت مشاهده از متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند

www.porsemanpress.com

Email: info@Porsemanpress.com

تعهدات منع تبیض در موافقتنامه گات ۱۹۹۴

تالیف: مجید هراتیان نژادی و سیدصابر منیری

ناشر: شالان

چاپخانه: کیمیا قلم

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

شابک: ۶-۳۱-۶۱۶۹-۶۰۰-۹۷۸

آدرس: میدان انقلاب- خیابان منیری جاوید- کوچه صابر- پلاک ۱- طبقه ۴

تلفن: ۶۶۴۶۰۸۸۱

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه.....
۱۳.....	بخش اول: تعهد رفتار ملت کامله الوداد.....
۱۴.....	بند اول: تعهد رفتار ملت کامله الوداد.....
۲۴.....	بند دوم: تعهد رفتار ملی.....
۳۳.....	بخش دوم: تعهدات منع تبعیضی در توافقنامه گات ۱۹۹۴.....
۳۴.....	گفتار اول: تعهدات رفتار ملت کامله الوداد در گات ۱۹۹۴.....
۳۶.....	گفتار دوم: تعهدات رفتار ملی در گات ۱۹۹۴.....
۳۷.....	بند اول: ماهیت و هدف تعهدات رفتار ملی در گات.....
۴۰.....	بند دوم: انواع تعهدات رفتار ملی در گات.....
۷۱.....	گفتار سوم: تعهد منع تبعیض در ماده ۲۰ گات ۱۹۹۴.....
۷۱.....	بند اول: موضوع و هدف تعهد منع تبعیض در ماده ۲۰ گات.....
	بند دوم: مقایسه تعهد منع تبعیض در ماده ۲۰ با تعهدات رفتار ملت کامله الوداد و رفتار ملی در گات.....
۷۲.....	بند سوم: ارتباط هدف خاص اقدام داخلی با تعهد منع تبعیض در ماده ۲۰ گات.....
۷۶.....	بند چهارم: معیارهای تعهد منع تبعیض در ماده ۲۰ گات.....
۸۳.....	گفتار چهارم: متعهد منع تبعیض در زمام عام ترجیحات.....
۹۱.....	بخش سوم: استثنائات تعهدات منع تبعیض در موافقتنامه گات ۱۹۹۴.....
۹۴.....	بند اول: استثنائات عام در گات.....
۱۰۰.....	بند دوم: استثنائات امنیتی در گات.....
۱۰۱.....	بند سوم: حقوق و عوارض ضد دامپینگ و جبرانی.....
۱۰۹.....	بند چهارم: استثنائات بر اساس اقدام مشترک اعضای سازمان جهانی تجارت.....

گفتار دوم: استثنائات وارده بر اصل ملت کامله الوداد در گات.....	۱۱۱
گفتار سوم: استثنائات خاص تعهدات رفتار ملی در گات.....	۱۶۷
بند اول: استثنا بر تعهد رفتار ملی در ماده ۳(۲) گات.....	۱۶۷
بند دوم: استثنائات بر تعهد رفتار ملی در ماده ۳(۴) گات.....	۱۶۸
بند سوم: استثنا بر تعهد رفتار ملی در ماده ۳(۵) گات.....	۱۷۱
بند چهارم: استثنا بر تعهدات رفتار ملی در ماده ۳ گات.....	۱۷۲
نتیجه گیری.....	۱۷۳
فهرست منابع.....	۱۷۸

www.ketab.ir

مقدمه

تجارت مزیت اقتصادی ذاتی دارد که عامل مهمی برای توسعه اقتصادی جهانی است. به عبارت دیگر، تجارت آزاد تحت نظام حقوقی سازمان جهانی تجارت فی نفسه هدف نیست، بلکه ابزاری برای رسیدن به توسعه اقتصادی جهانی است؛ یعنی ترقی کلی تولید کالاها، اشتغال‌یابی، افزایش درآمد واقعی هر شخص و افزایش برابری در سطح زندگی افراد در سطح جهان مطمح نظر است.

این نظام کاملاً منطبق و مرتبط با اهداف اقتصادی سازمان ملل متحد است. بخش نهم منشور سازمان ملل متحد، کسب همکاری اقتصادی - اجتماعی مردم را در نظر دارد (ماده ۵۵). همه دولت‌های عضو سازمان ملل متحد به اتخاذ اقدامات مبنای اساسی این روابط تجاری به کار بردن سیاست چند جانبه در مقابل سیاست یک‌جانبه. اجماع در مقابل رضایت فردی و همبستگی در مقابل ملی‌گرایی است. نظام حقوقی سازمان جهانی تجارت متشکل از مجموعه موافقتنامه‌هایی است که طیف گسترده‌ای از موضوعات اقتصادی را پوشش می‌دهند. درک و تفسیر این موافقتنامه‌ها باید سازگار با اهداف اعلام شده در موافقتنامه تأسیس سازمان جهانی تجارت ۱۹۹۴ (موافقتنامه مراکش) باشد.

اهداف این نظام به ما این اختیار و امکان را می‌دهد که برای کامیابی جهانی در سطح بین‌المللی فکر کنیم و در سطح ملی عمل نماییم. رویکرد این نظام، تجارت عادلانه متضمن دسترسی به فرصت‌های رقابتی کامل و برابر برای همه کشورهای شرکت کننده در تجارت است. همچنین این سیستم مبتنی بر همکاری بین‌المللی است به این دلیل که اعضای سازمان از لحاظ توسعه اقتصادی نابرابر هستند و رقابت عادلانه میان آنها تحت شرایط یکسان نمی‌تواند وجود داشته باشد.

در این راستا ساختار حقوقی سازمان جهانی تجارت بر چند اصل یا قاعده حقوقی از قبیل عدم تبعیض، آزادسازی تجاری، تجارت عادلانه، شفافیت، رفتار ویژه و

م تفاوت با کشورهای در حال توسعه و رفتار متقابل مبتنی می‌باشد. همچنین این اصول و قواعد ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند. به عنوان مثال تجارت عادلانه موجب استثناء پذیری اصل منبع تبعیض و جواز رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه گردیده است یا اصل منع تبعیض موجبات تسریع و گسترش آزادسازی تجارت میان کشورهای عضو را فراهم می‌نماید. زیرا در نظام حقوقی سازمان جهانی تجارت، آزادسازی تجارت از طریق رفع تدریجی موانع غیرتعرفه‌ای و تبدیل آن به تعرفه‌ها، تثبیت سقف تعرفه‌ها و تعهد به کاهش تدریجی سطح تعرفه‌ها صورت می‌گیرد. در این وضعیت به عنوان نمونه اگر یکی از کشورهای عضو اقدام به رفع برخی موانع تجاری در روابط میان خود و چند کشور خاص (عضو یا غیر عضو) نماید، مثلاً نرخ تعرفه کالاهای خاصی را کاهش دهد، بنابر تعهد رفتار ملت کامله‌الوداد از جمله تعهدات بنابر اصل منع تبعیض، متعهد به ارائه این امتیاز به همه کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت می‌باشد و بدین ترتیب رفع مانع تجاری به طور خود به خود و بدون نیاز به انجام مذاکرات تجاری جدید، در سطح گسترده و بین همه کشورهای عضو محقق می‌شود.

جایگاه مبنایی اصل منع تبعیض و نقش آن در وصول اهداف توسعه‌ای و آزادسازی تجارت در سازمان جهانی تجارت، اهمیت بررسی اصل و قواعد منتج و مرتبط با آن را بر ما آشکار می‌سازد و از آن جهت که کشور ایران در صدد الحاق به سازمان است، تحقیق در زمینه نظام حقوقی سازمان از جمله راجع به اصل منبع تبعیض ضرورت دوچندان می‌یابد.

در سازمان جهانی تجارت دایره اعمال اصل منبع تبعیض علاوه بر تجارت کالا به حوزه‌های جدید تجاری یعنی تجارت خدمات و جنبه‌های تجاری مالکیت فکری گسترش یافته است و در غالب موافقتنامه‌های این سازمان عمومیت پیدا کرده است

که در تحقیق حاضر به طور خاص در صدد بررسی اصل مذکور در محدوده موافقتنامه عمومی تعرفه تجارت (گات) ۱۹۹۴^۱ می‌باشیم.

به طور کلی اصل منبع تبعیض توسط دو تعهد رفتار ملت کامله‌الوداد و رفتار ملی محقق می‌شود. بنابر گات ۱۹۹۴ با اجرای تعهد رفتار ملت کامله‌الوداد طرفین می‌توانند از شرایط رقابت برابر برای دسترسی به بازارهای سایر دولتهای عضو معاهده بهره‌مند شوند. بدین ترتیب که اگر یکی از متعاهدین مزایای مناسب‌تری در زمینه‌های معین به کالاهای خارجی اعطا کند، سایر متعاهدان بدون این‌که نیاز به تقاضا باشد و بدون قید و شرط از این برخوردار می‌شوند و بنابر شرط رفتار ملی تمامی طرفین متعاهد باید در قبال کالاهای وارداتی، در خصوص ضوابط داخلی، رفتاری به مطلوبیت رفتار اعطایی به کالاهای ملی اتخاذ نمایند.

اگر چه اصل منبع تبعیض از اصول بنیادین سازمان جهانی تجارت است، قاعده‌ای متعطف بوده و استثنائات متعددی بر آن وارد است که البته بعضی از این استثنائات خود متضمن مقررات منبع تبعیض دیگری هستند. از این رو علاوه بر تبیین تعهدات ناشی از اصل منع تبعیض در موافقتنامه گات ۱۹۹۴، از دیگر اهداف این نگارش بررسی استثنائات این اصل و تعهدات منع تبعیض ذیل این استثنائات در محدوده موافقتنامه مزبور می‌باشد.

در این راستا دو سؤال اصلی از نقاط تمرکز این تحقیق می‌باشد. اول آن‌که معیار مشترک وجود تعهدات منع تبعیض در موافقتنامه گات ۱۹۹۴ چه می‌باشد که با مطالعه اولیه قواعد مرتبط، به عنوان فرضیه در پاسخ این مسئله وجود وضعیت مشابه میان موضوعات ذربط (حسب مورد محصولات و کشورها) به عنوان معیار مشترک وجود تعهدات منع تبعیض در نظر گرفته می‌شود.

در هر حال به نحو صریح یکی از شرایط اجرای تعهدات منع تبعیض در برخی مقررات گات، وجود وضعیت مشابه بیان شده است. مثلاً تعهد رفتار ملت کامله‌الوداد

^۱ (از موافقتنامه‌های کالایی سازمان جهانی تجارت که گات ۱۹۴۷ به آن منضم شده است)

میان محصولات مشابه موضوعیت می‌یابد. لذا سؤال محوری دوم آن است که معیارهای تعیین تشابه چیست. و این فرضیه طرح می‌شود که علاوه بر معیارهای مرسوم تعیین تشابه در رویه گات سابق و سازمان جهانی تجارت، بایستی هدف و آثار اقدام داخلی مورد بحث (به علت ادعای نقض یک تعهد منع تبعیض) به عنوان یکی از عوامل تعیین تشابه لحاظ می‌شود.

منظور از معیار اخیر آن است که اگر اقدامی بین محصولات مورد نظر با کشورهای مورد نظر تمایز نماید و آنها را مشابه نداند، اما این تمایز و رفتار متفاوت موجب پیشرفت هدف قانونی آن اقدام باشد، آیا به علت آن که این هدف قانونی بوده و آن تمایز موجب پیشرفت این هدف شده است (به علت هدف و آثار اقدام) می‌توان این ادعای عدم تشابه را پذیرفت و لذا این تمایز ناقض تعهد منع تبعیض ذیربط محسوب نشود.

درباره سوابق تحقیقات راجع به تعهدات منع تبعیض در شاخه‌های ذیربط حقوق بین‌الملل، کتب، مقالات و رساله‌های متعددی به ویژه در کشورهای غربی تدوین شده است. همچنین چندین طرح و گزارش حقوقی و قضایی از سوی برخی سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان ملل متحد و سازمان جهانی تجارت ارائه شده است و همچنان مطالعات به خصوص در حوزه حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری برای رسیدن به توافق چند جانبه بین‌المللی در حال انجام است. در ایران تعداد اندکی کارهای تحقیقی راجع به این نوع تعهدات در برخی حوزه‌های حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری انجام شده است و حتی در خصوص تعهد رفتار ملی به عنوان یکی از تعهدات ماهوی و مهم منع تبعیض، مطالعات بسیار کمتری صورت گرفته است. در تحلیل مباحث خاص این نگارش از منابع مرتبط فارسی و انگلیسی استفاده و در فهرست منابع به آنها اشاره شده است.

نوع روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و بر اساس مطالعه روی متون مختلف اعم از اسناد بین‌المللی، نظریات نویسندگان حقوقی و رویه قضایی ارکان حل و فصل اختلاف سازمان جهانی تجارت است.

در پایان اشاره می‌شود، جهت بررسی انواع تعهدات منع تبعیض، استثنائات آنها در حوزه گات ۱۹۹۴ و سؤال‌ها و فرضیه‌های مذکور، این تحقیق در سه بخش تنظیم شده است. بخش اول به بررسی کلیات تعهدات منع تبعیض، یعنی تاریخچه، مفهوم و ماهیت تعهدات بنابر اصل منع تبعیض و تابعان این تعهدات اختصاص داده شده است. در بخش دوم به معرفی تعهدات منع تبعیض در گات و معیارهای اجرای آنها در پرتو آراء صادره از پانل‌ها و نهاد استیناف سازمان جهانی تجارت، همچنین بررسی معیار هدف و آثار اقدام داخلی در تعیین وضعیت مشابه بین محصولات و کشورهای ذیربط و اجرای تعهدات منع تبعیض پرداخته شده است. در بخش سوم، استثنائات تعهدات گوناگون منع تبعیض در موافقتنامه گات مورد بحث قرار خواهد گرفت.